

A jó zene igazat szól

Interjú Hamar Dániellel

Az 1973-ban alakult Muzsikás együttes már jó ideje viszonyítási pont a hazai zenei életben: népzeneészek, világzenei kísérletezők, jazzisták és a komolyzene művelői is keresik a harmincnyolc éves zenekar által tolmácsolt autentikus népzene, a személyes találkozást a formációval. A számos díjjal – például Kossuth- és WOMEX-díjjal – elismert Muzsikás kulcsemberével, a nagybőgőn és gardonon is játszó Hamar Dániellel beszélgettünk.

→ Bencsik Gyula

Gramofon: *Milyen volt az autentikus népzene helyzete indulásotok idején, a hetvenes évek elejének Magyarországon?*

H. D.: Szinte teljesen ismeretlen volt még az egyébként művelt emberek számára is. Nálunk olyannyira különvált a városi és a falusi kultúra, hogy hiába próbálta Bartók és Kodály összekapcsolni a kettőt, hiába próbáljuk mi, az elválasztódás a mai napig megvan. Városi ember találkozása a népi kultúrával sokszor még ma is sokkoló hatású. Kodály szavaival „elhűl ős színe láttán”. Ugyanez történt velünk. Jómagam huszonegy éves koromig ennek a zenének még a létezéséről sem tudtam. A népzenevel való találkozásom egy legényes táncnak köszönhető, amit egyetemistaként hallottam. Elementáris hatást gyakorolt rám, ami a szépségén túl azt az érzést is adta, hogy mindez az enyém, a miénk. Ettől kezdve szinte kizárólag ezzel a muzsikával foglalkoztam.

G.: *1973-as indulásotokkor volt afféle missziós elképzelések, hogy az autentikus népzene elviigyétek a városi fiatalok számára?*

H. D.: Igen. Mi találtuk ki azt a klubszerű táncházat, ahol heti rendszerességgel szerveztünk tánctanítást, ismeretterjesztő programokat. Valójában a közös tanulási folyamatból vált ez igazi közösséggé. Fontos volt, hogy minden héten ugyanabban az időpontban, ugyanazon a helyszínen találkoztunk. Aztán kezdtek hívogatni országszerte, ahol kezdetben amolyan ismeretterjesztő fellépéseink voltak. Megmutattuk a zenéket, beszélgettünk Erdélyről, ahol a magyarellenes politikával szembeni ellenállás egyik fő ereje a hagyományokhoz való ragaszkodás volt.

G.: *Az akkori hatalom hogyan viszonyult a népszerűségetekhez, ahhoz, hogy egyre több fiatal vonzódott a programjaitok?*

H. D.: Felemás módon. Nem tetszett nekik, mert nem voltak képesek ellenőrizni. Óhatatlanul egészséges nemzetudatot adott, amitől csak egy lépés a nemzeti függetlenség gondolata. Ugyanakkor kénytelenek voltak elfogadni, mert a kommunista ideológusok fennen hirdették a vidéki és városi proletárok egymásra találásának szükségességét. Így hát az úgynevezett túrt kategóriába soroltak minket. Bár létezett a hatalom által működtetett cenzúra, de a népdalok ebből kimaradtak. Lemezre vehettük, hogy „Hidegen fújnak a szelek / Azok nem jót jelentenek”. Bródy János döbbenten kérdezte, hogy ez hogy mehetett át, mire mondtuk, hogy ezeket a szövegeket nem kellett leadnunk ellenőrzésre.

G.: *Mennyire hígult fel a rendszerváltozáskor a zenei élet? Azokban az években gombamód elszaporodtak a zenekarok és előadók valamennyi műfajban.*

H. D.: A kapitalizmusnak az az előnye, hogy piaci alapon értékel mindent, a művészetben inkább hátrány. A művészet ugyanis nem piaci kategória, nem árucikk. Az igazán jelentős művészet, a magaskultúra sehol a világon nem tud megélni támogatás nélkül. Mást ne mondjak: Bartók szinte éhen halt. Persze még rosszabb, ha egy politikai alapon létrehozott bizottság dönti el, mi a helyes, és mi nem.

A Muzsikás együttes: Sipo Mihály, Porteleki László, Éri Péter, Hamar Dániel

Radics Bélának, kora egyik legjobb gitárosának úgy kellett meghalnia, hogy egyetlen rádiófelvétel sem maradt utána.

G.: *Hogyan tudatok túllépni ezeken a nehézségeken?*

H. D.: Elkezdünk kísérletezgetni. A zenében nem igazán ott vannak a műfajhatárok, ahol sokan gondolják. A műfajhatár ott húzódik, ahová azt egy székely prímás helyezte el számomra: a jó zene és a rossz zene között. Miután kértem, hogy ezt fejtsse ki bővebben, mindössze annyit mondott: a jó zene igazat szól, a rossz hazudik. Ha a jó zenék igazat mondanak, akkor összeilleszthetők. Ilyen alapon megszólalhat egymás mellett egy Bartók-mű és egy tradicionális népzene. Később Szőrényivel és Bródyval együtt dolgozva megtapasztaltuk: nem kell rockosítani a népzene ahhoz, hogy a rockzenére kíváncsi emberek elfogadják. Amikor tavaly Franciaország legnagyobb rockfesztiválján egy gyimesi zenével vettük át a színpadot az alternatív rockzenét játszó Woven Hand zenekartól, a közönség ugyanúgy tombolt, mint az elektromos hangszereken, dobkísérettel megszólaló kemény rockzenére. De említhetem a londoni BBC Proms sorozatot, ahol a Royal Albert Hall sok ezres komolyzenei közönsége felállva ünnepele, pedig ami a kezünkben volt, az mindössze négy hangszer, no és a magyar népzene.

G.: *Többen féltik az autentikus népzene a különböző stílusokkal való keveredéstől.*

H. D.: Sokan féltették már a népzene, de szerintem feleslegesen. Ha valaki hozzányúl, átalakítja, felhasználja, mindig az eredményt kell nézni. Ha jó, és sokaknak jelent értéket, akkor van értelme, Bartók is ezt tette. Ha csak a könnyű siker a cél, az előbb-utóbb úgyis elmúlik. A népzene önmagában is tökéletes; olyan, mint a nyelv, eszköz a gondolat kifejezésére. Amikor két különböző zenei műfaj találkozik, akkor jó az együttműködés, ha segítik, felemelik egymást. Ezt tapasztaltuk Bartók, Kodály zenéje és a népzene közös koncerten való megszólalásakor. Mind a két muzsika változatlan formában szólal meg, és erősíti egy-

mást. Például a misztikus hangzású gyimesi halottkísérőből elindulva, körtáncok egyre gyorsuló zenéjével feljutunk egy teljesen extatikus szintig, ami szinte már nem is fokozható, majd ehhez kapcsolódik Bartók „barbár” zenéje, az Allegro Barbaro Jandó Jenő zongorajátékával vagy épp a Takács-vonósnégyes vagy egy szimfonikus zenekar, és az hihetetlen energiákat szabadít fel. A lehetőség határtalan. Mi elsősorban az egymást erősítő egymásmellettiségben hiszünk.

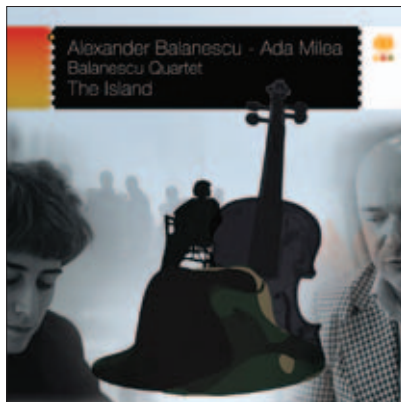
G.: *Hogyan tudatok megőrizni azt a jó értelemben vett alázatot, hogy a világ legnagyobb koncerttermei után felléptek a legapróbb faluban is, vagy épp renthagyó énekórákat tartotok gyerekeknek?*

H. D.: Mindenütt ugyanazt csináljuk: embereknek zenélünk. A mai világban egy apró eszközön sok száz óra zene tárolható, mégis egyre ritkább, hogy a hallgató úgy érzi, aktív részese a muzsikának. Pedig ez a zene igazi csodája. Azelőtt egy falusi zenész ismerte valamennyi falubelijének a kedves dallamait, akire nézett, annak muzsikált, szinte személyre szóló a zene. Színpadon ezt lehetetlen így megvalósítani, de azért a legtöbb zenész sokszor tapasztalta, az élő koncerten egyszer csak megteremtődik egy egység. Létrejön egy szavakkal leírhatatlan kapcsolat. Ez a fajta élmény ma sajnos egyre ritkább. Az őszintén tetszést nyújtó gyerekközönség előtt fellépni nagyobb élmény, mint a Carnegie Hallban.

G.: *Milyen produciókkal készültök az őszre?*

H. D.: Ősszel Svájcban, a Dohnányi Vonósnégyessel közösen mesterkurzust tartunk komolyzenészeknek, és lesz két közös koncertünk is. Nagy-Britanniában a Royal Kodály Institute-ban tartunk előadást és hangversenyt, és ott leszünk az idén Varsóban megrendezésre kerülő La Folle Journée Fesztiválon is, ahol tavaly 800 ezer fizető néző hallgatta a komolyzenét. Mindemellett ősszel 30 iskolában folytatjuk a renthagyó ének-zene órákat, és készülünk 2012 elején a Carnegie Hallba. ■

**ALEXANDER BALANESCU, ADA MILEA,
BALANESCU QUARTET:
THE ISLAND** ●●●●○

1987-ben alakult a Balanescu Quartet, és nem sokkal később, a kilencvenes évek elején érezte úgy a világlátott, igazi kozmopolita Alexander Balanescu, hogy visszatér a román gyökerekhez. A mintegy húszévnnyi távollét után a Luminizta és a Maria T. albumok már e közeledés jegyében születtek. A legújabb munka pedig Ada Milea alakját is bevonta a folyamatba: már évek óta dolgoztak közös projekteken. Balanescu művészi gondolkodásának kulcsfogalmai a kapcsolódási pontok (a különböző zenei világok között, az előadók és a közönség között), illetve a kommunikatív zenélés. E kulcsfogalmak mentén, a közös szimpátiájegyben kezdték meg együtt az album munkálatait.

Jó választás volt ehhez a kortárs román író, Gellu Naum (1915-2001) darabját alapul venni: A sziget 1979-ben jelent meg. Természetesen jogos az aszociáció, a Daniel Defoe tollából ismert Robinson Crusoe szigete ihlette. Kalózkodás, kaland és minden kellék adott egy jó kalandhoz. Főleg az angolul tudók örülhetnek: a prózával, énekbeszédrel, igazi énekléssel elmesélt apró történetek a nyelv ismeretében élvezhetők igazán. De a többiek sem maradnak hoppon, a jól követhető, korrekten végigírt szöveg a kísérőfüzetben megtalálható, és még nem is szoltam a helyes kis rajzokról! No és milyen a zene? A zene alárendelt. Mindig az adott epizód történetének van alárendelve, és tempói, motívumai, megoldásai segítségével háttérteret fest az aktuális kalandnak. Egyértelmű, hogy a kannibálok, a kalózkodók (többször is) határozott, sőt vadóc zenei karaktert kapnak, az álom ringató, a sírás pedig átél és vontatott. Nem hiányzik a latinos hang, és az egész zenei világot jellemzi valami barokkos hangulat, szép vonós hangképzés... Vivaldinak is tetszene. *Pödör Eszter*

Saphrane – Varga
S 62610

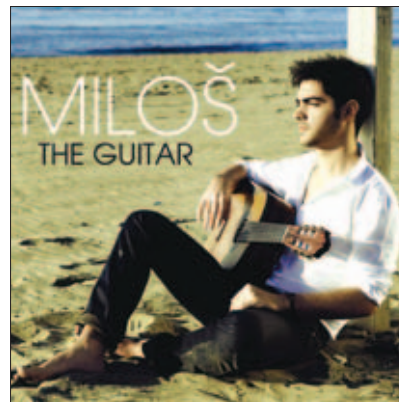

**SACRED SPIRIT
CHANTS AND DANCES OF THE NATIVE
AMERICANS** ●●○○○

A huszonegyedik század városi embere itt, Európában alig-alig talál párhuzamot az indiánok világával. Mindenkinek vannak azonban róluk – akár ifjúkori olvasmányokból táplálkozó – elképzelései, amelyek alapján szimpátiával, nosztalgiával, esetleg kis irigységgel gondol rájuk. A szabadság eszménye, a végtelen tér, a romlatlan természet jutnak eszünkbe róluk, a közösség bölcsessége és mindenáron való összetartása.

Művészetükről, különösen zenéjükéről általában nem sokat tudunk. A természeti népek folklórából ismert munkadalok, a különböző közösségi alkalomok énekei, esetleg hangszeres zenéje felől kezdetjük meg hiányos ismereteink bővítését. Külön fejezet lehet rituális cselekedeteik, szertartásaik zenei világa. Ám aki ettől a lemeztől vár segítséget a témához, annak bizony csalódnia kell. A kétszer tizenegy track az eredeti dallamokat egyszer sem a maguk szépségében, különlegességében mutatja meg, hanem a mai kor embere számára „fogyasztható”, kicsit popos, kicsit lírai, néha technós feldolgozásban. Ha elfogadjuk, hogy az eredeti népzene csak a kiindulási pont, csak az alapanyag, akkor is joggal várhatnánk el, hogy a született zenék legyenek karakter szerint sokfélék, megszólalásukban szellemesek, szerethetők. (Erre sok jó példát idézhetnénk a világzene lemeztérméséből.) Sajnos ez a CD nem ilyen. A szintetikus aláfestés sokszor fontosabb, mint az eredeti dallamok, amelyek olykor csak töredékükben szólnak meg, mint valami egzotikus kiegészítés. Van viszont mű-szélfűvás, mű-madarhuhogás és csellószó... Az egyetlen elvitathatatlan erénye a lemeznek maga a tény, hogy az indiánok zenéjét népszerűsíti: Amerika őslakosainak erkölcsileg olyan sokkal tartozunk, hogy sosem törleszhetünk eleget. *Pödör Eszter*

Virgin – EMI
5099909487826

**MILOŠ KARADAGLIĆ:
MEDITERRÁNEO** ●●●●●

Szerintem nincs az a zeneszerető ember, aki valaha ne dédelgetett volna gitáros álmokat... Miloš Karadaglić, a huszonhét éves montenegrói fiú is így volt ezzel. Gyerekként klasszikus gitárt kezdett tanulni a helyi zeneiskolában, szorgalmasan látogatta a szolfézs- és gitárórákat, majd kisebb koncerteken is egyre többet játszott. 1996-ban Párizsba kapott meghívást, ez fontos pont volt a számára, nem különben Olaszország, ahol David Russell is meghallgatta. Nemsokára pedig már Londonba vezetett az útja, ahol a világhírű Royal Academy of Music növendéke lett. Sokat elárul elszántságáról, kitartásáról a honlapján olvasható mottó: „Nehézségek nincsenek, csak kihívások vannak.” A Mediterráneo kiváló lemez, amelyen jó arányban hallhatók nagyon, illetve kevésbé ismert zenék. Több darabban is képviselteti magát Albéniz, a csodagyerekből csodafelnőtté lett katalán zongoraművész, komponista, illetve Tarréga, a modern gitárjáték megalapozója, aki nagyszámú átírtaival a hangszer irodalmát is egy csapásra a többszörösére bővítette; nem maradhat el Granados, és egy művel megszólal Llobet is, aki Tarréga fontos tanítványa volt. Domeniconi négytétéles szvitjének (Koyunbaba) témája török népdal, az előadó számára emlékeztető pillanatokot idéz. És vajon ki ismeri avatottabban a mediterrán életérzést, mint a görögök? Mikis Theodorakisnak is halljuk két darabját. Miloš Karadaglić mindent tud a hangszeréről. A zenén keresztül pedig mindent meg is mutat: a legfinomabb hajlításoktól, rejtett díszítésektől a tomboló virtuozitásig. Ám a játéka nem válik tolkodóvá, nélkülözi az öncélú hatásvadászatot. Sokszínű, kifejező, érzékeny, de nem giccses. Szépséges. S a bónusz DVD tanúsága szerint ő maga is az. *Pödör Eszter*

Deutsche Grammophon – Universal
4779338

CHRIS THILE – MICHAEL DAVES:
SLEEP WITH ONE EYE OPEN

Lehet szeretni, nem szeretni a countryt, a bluegrassot, de tény, hogy ez a duó lenyűgöző! A két, a high schoolból éppen szabaduló vidéki srác 2005-ben ismerkedik meg egy New York-i jam alkalmával. A gitáros Daves otthonról hozza a bluegrass ismeretét, szülei hegedű- és banjójátékosok. A mandolinos Thile-nak nincs jelentős bluegrass-műltje, viszont roppant kreatív, és őrdögi mandolintechnikája révén mindenféle zenei stílusba könnyedén kalandozik. Sűrű közös éjszakai zenéléseik bebizonyítják, hogy remekül kiegészítik egymást. Debütáló albumokra tizenhat dalt válogattak, amelyek tradicionális dalok, valamint bluegrass-legendák örökzöldjeinek feldolgozásai, fiatalos, invenciózus felfogásban. Zenéjük megőrzi a hagyományt, de mentes a konvencióktól. A lassú, bólogató blues úgy hőmpölyög, mint a lusta Mississippi, majd egy örült gyors szám következik, mint egy coloradói, vad hegyi patak. Akár lassú, akár gyors, minden számnak nagyon jó húzása van. A felépítésük is változatos, sosem tudjuk előre, melyik hangszer fog szólózni a breakdownokban. Amellett, hogy mesterien pengetik a hangszereiket, nagyon magasan tudnak énekelni (jellegzetes stílusjegy), az elcsuklások hitelesek, a tercelések kristálytiszták. A felvétel élő koncerthez hasonló körülmények között készítették, (egyetlen belógatott mikrofon, egyidejű éneklés és hangszerjáték stb.), hogy a felvételek New York-i pubok zárás utáni óráinak hangulatát tükrözzék. A bluegrass bárki számára érthető lehet, hiszen az alapvető emberi érzelmeket, éretnyket, bűnöket énekl meg. Ámde zeneileg időt kell szánni a megismerésére, mert az a mód, ahogyan mindezt kifejezésre juttatja, mégiscsak végtelenül amerikai.

Pödör Bálint

Nonesuch – Magnetophon
527603

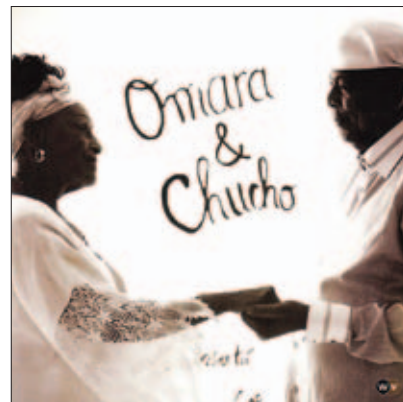
PLAYING FOR CHANGE 2:
SONGS AROUND THE WORLD

2005: egy háromfős amerikai forgató- és hangmérnökcsoporthoz utazik a világban, és rögzíti a jó zenéket az eredeti lelőhelyükön. Az élmény és a gyűjtött anyag túlságosan is messzire vezet, ezért Mark Johnson (fiatal, profi kaliforniai filmes) nagyot álmodik, és alapítványt hoz létre, hogy ezeknek a zenészeknek és közösségeiknek viszonzózzák mindazt, amit azok nagylelkűen adtak nekik. Mára elérték, hogy öt országban hét zene- és művészeti iskolát működtetnek (egyelőre Afrikában és Ázsiában), melyek reményt és inspirációt adnak kilátástalan sorsú gyerekeknek. Céljuk, hogy minden gyerek hozzájusson zeneiskolai képzéshez, és munkahelyeket is teremtenek helyben. Közben folytatják a gyűjtést. Kezdeti technikai akadályainak mára nyoma sincs, Full HD-stúdiójuk három kézitáskában elfér. Híres zenészek is csatlakoznak adománykoncertjeikhez, de az igazi ütökártya a legkülönbözőbb földrészek előadóiból verbuválódott PFC Band, amely Amerikában és Európában koncertezik. A nagy családhoz kb. száz zenész tartozik, a szűk mag a következő: Mohammed Alidu (Ghana), Clarence Bekker (Hollandia/Suriname), Grandpa Elliott (USA, New Orleans), Mermans Kenkosenki (DR Kongó), Jason Tamba (DR Kongó), Titi Tsira (Dél-Afrika). Repertoárjukban sok kommersz dal is van, de az átdolgozások jók. Második albumunknak főleg a DVD-je ajánlható: a szimpatikus, hiteles, civil zenészek a legváltozatosabb helyszíneken játszanak. Szeptember 17-i. éves koncertjükön majd újból bizonyíthatják remek szervezőkészségüket: a világhálón bárki bekapcsolódhat a dalok előadásába. A mottó: „Play a Song. Build a School. Change the World”. Ez a sajátos amerikai pragmatizmus, a maga módján, talán valóban segít közelebb hozni a Föld népeit!

Pödör Bálint

Hear Music – Universal
0888072330351

OMARA PORTUONDO – CHUCHO VALDES:
OMARA Y CHUCHO

A világhírű kubai énekesnő, Omara Portuondo és Chucho Valdes zongorista tizennégy éve már készített közös albumot. A címválasztás, bár nem bonyolult, így is tökéletes. Az albumnak a kérdésnél éneklés, a zárásnál zongoraszó ad keretet. A kompozíciók legtöbbször ballada (kubai bolero), de van egy-két blues és son-montuno is. Romantikus, nosztalgikus, szerelmes. A harmóniak és dallamok olyanok, mintha jazzstandardeket hallanánk, csak itt minden spanyolul szól. Az énekesnő szövegmondása, drámai kifejezőereje magával ragadó. Klasszikus hangképzéssel énekel, ezt bizonyítja széles vibratója is, ami a kitarított hangoknál már-már alig elviselhető. Mélysége korlátlan (lemez egészen kis c-ig), némely magas hangnál viszont elcsuklik. Ez a fajta zongora-ének felállás általában nagy kihívás az előadónak (elsősorban a zongoristának) másrészt viszont kisebb a duó kötöttsége is. Chucho Valdes játéka tartalmas, mondhatnánk, pazar, a páros együttműködése pedig mintaserű. Egyetlen számba hívtak vendégművészt: az egyik balladában Wynton Marsalis stílusos trombitajátékát élvezhetjük. A legtöbb latin zongoristához hasonlóan, Valdesnél is kulcsfontosságú a ritmika kérdése. Hallgatóját el-elbizonytalantja, mintha eltévedne, kiesne a lüktetésből. Csak később jövünk rá, hogy szándékosan cifrázza, újabb és újabb szinkópákkal boldondítva meg a ritmikai folyamatot. Sok klasszikus zenei témát idéz föl. Beethoven Holdfény szonátáját és Rahmanyinovot külön is jelzi a kísérfűzet, de több más motívumot, például Gershwin is becsempész a szellemes pianista. A műsorfolyam talán lassú, melankolikus, mivel a tizenhárom számból csak kettő gyors, de egy percig sem unalmas.

Pödör Bálint

World Village – Karsay és Társa
WVF479062